

СУГЕСТОПЕДИЧНОТО ОБУЧЕНИЕ - ПРЕДПОСТАВКА ЗА РАЗГРЪЩАНЕ НА ПОТЕНЦИАЛА НА ДЕТЕТО В СЪВРЕМЕННОТО ПРЕДУЧИЛИЩНО ОБРАЗОВАНИЕ

МИГЛЕНА ЛАЗАРОВА И ХРИСТИНА ДИМИТРОВА

Образованието е единен целенасочен процес на възпитание, обучение и при- добиване на съвкупни знания, умения и навици.

Предучилищното образование е първият етап в Образователната система. Всяко дете е с различни интереси, възможности, които се проявяват при различни условия. Какви са най-важните въпроси, които стоят пред съвременното предучилищно образование?

- Как да мотивираме децата да бъдат активни в учебния процес?
- Как ученето да стане забавно и желано?
- Как да осигурим условия това учене да е пълноценно, т.е. това, което се учи да е практически приложимо, да подпомага цялостното развитие на личността.

За да отговорим на тези въпроси, трябва да вникнем в дълбочина в сега действащата образователна система.

- Кои са основните проблеми, които спъват учебния процес?
- Кои са причините, за да не се стимулира детската активност и желанието за учене?

Проблемът не е един, а това са комплекс от взаимосвързани проблеми. Всеки един от тях предопределя наличието на следващия.

Например:

В България се прилага класно – урочната система като начин на преподаване. Основна характеристика е предаване на информация от

страна на учител и възпроизвеждане на информацията от страна на учениците.

Знанията се наизустяват без да се свързват със заобикалящия ни свят. Детската памет се затормозява с ненужна информация, а в същото време децата не се научават да оперират с нея, или как сами да достигнат до нея. Така съществуващата Предучилищна образователна система все повече придобива вида и структурата на училище (С начин на преподаване, средства, наличие на голям брой задължителни познавателни книжки..). Децата все по- малко играят докато учат. В последните години възрастовата граница на демотивираниите деца рязко слиза надолу.

Още Фрьобел (който е основоположник на общественото предучилищно образование) подчертава, че играта е най-важното средство за разгръщане на духовните, нравствените и физическите сили на малкото дете.

Възниква въпросът как и какво да променим в дейността на учители, деца, за да изкореним безразличието, посредствеността, която е завладяла всяко едно звено на съвременната образователна система. В годините, когато прилагам традиционната педагогика и се срещам с тези проблеми, аз усещам своето безсилие да се преборя с тази посредственост и безразличие. Такъв проблем се наблюдава в образователните системи и на други държави. Още 2000г. в образователните практики на различните държави започва да се говори за

смяна на образователната парадигма. Едва през 2019 г. в България се предприемат реални стъпки за осъществяване на някакви промени. До този момент Игровата култура е образователно направление в Обучението в предучилищна възраст. С приемане на компетентностния подход като основен подход, играта става основно средство, чрез което децата да учат, за да могат да усвоят по-лесно ключовите компетентности необходими за тяхната социализация. На пръв поглед изглежда много лесно, защото при децата играта е нещо естествено. Но какво се случи в действителност? Реално играта не стана основно средство, защото думата „игра“ замести думата „задача“. Задачите, които се предлагат на децата са като игрови упражнения, които са механично навързани. Но това ли е всъщност играта, която трябва да стимулира детето да разгърне своите възможности? Определено –НЕ! Това не е играта, в която учителят е медиатор, който дискретно, деликатно ще насочва дейността на детето.

Аз открих решението за себе си на този кардинален проблем във философската концепция на Сугестопедията, която се фокусира върху развитието на скрития потенциал на личността и на възможностите, за които дори не подозираме. Аз се убедих, че прилагането на Сугестопедията в образователния процес е вечепредпоставка за разгръщане на потенциала на детето още в предучилищна възраст.

„Сугестопедията развива интуицията. Преподаващите по този метод влизат в класната стая с мисълта, че човек има безкрайни възможности.“ (Проф. д-р Георги Лозанов)

С какво Сугестопедията е по-различна от стандартното обучение?

Сугестопедията не е статично явление, където детето получава някаква информация и то просто трябва да възпроизведе в даден момент. Това е процес, в който детето преживява емоционално случващото се. То е активен участник в сюжетната линия. Учителят може да организира педагогическия процес без детето да губи способността да играе. Според Жан Пиаже Играта обогатява детската личност, създава условия за развиване на интелекта. В същото време детето развивайки своя интелект, обогатява съдържанието на игрите.

Проф. д-р Георги Лозанов е развил по блестящ начин идеята как чрез играта децата не само ще развият своя интелект, ще разгърнат своя потенциал, но в същото време това ще се осъществи в един учебен процес без напрежение, чрез многообразни, радостни, естетически преживявания.

Всяко занимание без изключение, ако е структурирано съобразно законите на Сугестопедията създава предпоставка за разгръщане на творческия и интелектуален потенциал на детската личност.

Първата предпоставка за разгръщане на потенциала на детето е подбор на *програмното съдържание* (образователните задачи) в едно сугестопедично занимание. Когато говоря за подбор на програмното съдържание, имам предвид не само количеството на образователни задачи, но и структурирането на тези задачи в самото сугестопедично занимание. Образователното съдържание в една разработка на сугестопедично занимание включва всички планирани задачи по всички образователни направления. Но във всяка разработка учителят решава колко задълбочено и с какви средства ще реши тези задачи. Важно е да се

знае, че в Сугестопедичното занимание задачите са равнопоставени. Това означава, че не може да се каже, че това е Математика, или Околен свят. И това е така, защото детето е част от заобикалящия го свят. То се среща едновременно с предизвикателствата на Природата, на комуникацията с различни хора, с решаване на житейски ситуации.

Като сравним на пръв поглед образователните задачи в структурата на два типа занимания прави впечатление, че Сугестопедичното занимание има многократно увеличен материал. Задачите са обвързани помежду си и са подчинени на сюжетната линия. Образователното съдържание е практически насочено и помага на децата чрез емоционалните преживявания съвсем неусетно да овладяват определени компетентности. За да се получи тази симбиоза между задачи, начин на реализирането им.

Сугестопедичното занимание почива на единството на следните **три основни принципа**:

- Принцип на радост и ненапрегнатост
- Принцип на единство на съзнавано-несъзнаваните процеси
- Принцип на сугестивна взаимовръзка с оглед разкриване резервите на личността

А тези принципи се осъществяват посредством **три групи средства** на сугестопедията:

- психологически
- дидактически
- артистични

Те от своя страна отново се прилагат в неделимо единство.

- **Втората предпоставка**, която осигурява разгръщане на потенциала на всяко едно от децата е *Учебната среда*. Всеки сугестопедагог организира учебната среда за

всяко свое занимание по уникален и неповторим начин. Тази учебна среда се отличава от всяка друга учебна среда с това, че е различна всеки път, привлекателна, стимулираща, богата на много дидактически материали, предмети, играчки с които децата оперират. Така те неусетно се потопяват сюжета, споделят и преживяват емоционалните състояния на героите. Детето още на Концертния сеанс е заобиколено от картини, илюстрации, които са свързани с предстоящата приказка. Прилагането на сугестопедичните средства не може да стане изолирано, без прилагане на принципите на сугестопедията. Докато децата съпреживяват емоционално случващото се, радват се, вълнуват се, те са психологически освободени от задължението да изпълняват под диктат някакви задачи. Героите, приказната ситуация ги води. Така именно се осъществява единство на съзнавано и неосъзнато действие.

- **Личността на Сугестопедагога** е друга важна предпоставка. Без сугестопедагога няма да са налице нито една от горепосочените предпоставки, защото той подбира образователното съдържание и структурира цялостното сугестопедично занимание. Педагогът е този, който организира учебната среда със дидактическите средства. Той създава тази магична, приказна обстановка чрез артистичните, психологически средства, за да въздейства върху сетивата на децата по най-безболезния начин. Прилагайки трите принципа в тяхното единство, децата поддържат видимо приповдигнато настроение неусещи умора.

Учителят планира образователността съдържание и подготвя специално учебната среда за всяко едно сугестопедично занимание включващо 4 етапа (въведение, концертен сеанс,

разработки, представяне) От своя страна той се съобразява с темпа и възможностите на всяко едно от децата. Затова всяко едно от сугестопедичните занимания е уникално и неповторимо по своята същност.

- **Изкуството във всички негови форми** е друга предпоставка, но не на последно място по значимост.

„Изкуството е онази дейност, в която човек едновременно изявява своята двойствена природа, насочена и към земно-практичното, и към възвишено-прекрасното.” (Гатева. Ев. „Глобализирано изграждане” част 1 стр.27)

Прилагането на класическото изкуство във всичките му форми е този отличителен белег, заради когото някои оприличават сугестопедичното занимание на спектакъл. Това е така, защото сугестопедичния процес е освобождаващ. Той дава „криле” на обучаващия да прояви както своите вече усвоени умения, така и да прояви своя творчески потенциал, да прояви неподозирани за самия себе си способности.

„Начинът на поднасянето на информацията, както и организацията на комуникациите, стават решаващи в обучението на човека” (Гатева. Ев. „Глобализирано изграждане” част 2 стр.409)

Концертния сеанс е първият магичен момент, в който всички притихват слушайки текста под звуците на класическите музикални произведения определени от Проф д-р Евелина Гатева и проф. Д-р Г. Лозанов. Учебната сугестопедична е изпъстрена с фотографии на известни художници, които допълват представите на децата.

Срещата с изкуството се осъществява по един деликатен начин, който има изключително психорелаксиращ ефект върху децата. Във всяка разработка децата активно възприемат класически музикални произведения, чрез различни музикално двигателни дейности (зрително- двигателни, слухово-двигателни дейности, които допълват идоизграждат определен приказен персонаж). Всяко докосване до изкуството дава възможност на детето да обогати и развива своя вътрешен мир и душевност по неповторим за него начин. (като остава насаме със собствените си мисли, чувства преживявания докато възприема изкуството със всички свои сетива).

Всяка една от тези предпоставки осигурява успешното разгръщане на потенциалните способности на децата. Всички те са еднакво важни и необходими за прилагане на сугестопедията в обучителния процес.

За да се открие още по-добре значението на тези особености на Сугестопедичното обучение ще разгледам структурирането на програмните задачи по отделни Образователни направления в традиционната педагогика.

В едно образователно направление се планират 3 задачи. Обикновено първата е свързана с даване на конкретно знание, втората- е за затвърдяване на получено вече знание(тоест да се затвърди някакво усвоено умение) и третата задача е свързана с демонстриране на някакво отношение. Планира се обикновено да има интеграция между Образователните направления, но тази интеграция не е задължително да е обвързана с темата за деня. Планираната педагогическа ситуация за 3-4 годишните деца е 15 минути. Учителят не надвишава тази продължителност, защото се предполага, че възрастовите особености на

децата не позволяват възприемането на повече информация, тъй като децата вече загубват интерес и концентрация на вниманието.

В традиционната педагогика децата обичайно са седнали на столчета в кръг срещу учителя, или до масички. Те слушат, отговарят на зададени въпроси. Тогава те не могат да издържат дълго време в статично положение и губят интерес, концентрацията на вниманието много бързо спада. Докато едно сугестопедично занимание с тези планирани образователни задачи протича в рамките на 35-40 минути без никакво напрежение и усещане за умора.

Ето как в една тема при 3-4 годишните деца, наличието на всяка една от тези предпоставки влияе на сугестопедичния процес.:

<p>БЕЛ- Свързана Реч Грамматически правилна реч Пресъздаване на Литературно произведение</p>	<p>1. Развиване уменията на децата за пълноценно участие в диалог. Отговарят на въпроси свързани с героите в приказката „Корабчето“ и техните постъпки. 2. Грамматически правилно построяват прости изречения. С помощта на възрастен разказват отделни моменти от приказката. 3. Затвърдяване знания за голямо и малко 4. Затвърдяване умение за количествено броене от 1-5</p>
<p>Математика Ядро- Количествени отношения Пространствени Отношения, Времени отношения</p>	<p>5. Затвърдяване знания за посоките в пространството, пространствените направления- нагоре, напред, надолу, между, отпред, отзад 6. Затвърдяване знания за частите на денонощието (ден, нощ). 7. Групиране предмети по определен признак. 8. Формиране на умение за откриване на излишния предмет в дадена група</p>
<p>Околен свят Ядро- СПНО</p>	<p>9. Разширяване знания за животни, които могат и не могат да плуват. Образуване на група по определен признак.</p>
<p>Конструирани и Технологии Образователно ядро- Техника</p>	<p>10. Формиране на понятие превозно средство. (кораб, влак, самолет,) Даване първоначални знания за видове превозни средства.</p>
<p>Физическа култура Ядро-ЕПДД</p>	<p>11. Развиване качество организираност - умение да се движат в колона като следват вербални указания. 12. Затвърдяване умение за провиране през тунел. Скачане с два крака от точка до точка.</p>
<p>Музика Ядро – Възприемане, Музика и игр</p>	<p>13. Изпълняват слухово-двигателни координации по инструментална музика. 14. Изграждане на умение за слушане на класическо музикално произведение и асоцииране с определено емоционално състояние. 15. Самостоятелно сглобяване на пъзел от три части. Разпознаване и назоваване на полученото изображение.</p>

Тема: „КОРАБЧЕТО” от Витали Сутеев

1 разработка

Всяка разработка се започва с тиха спокойна музика. Приказните герои, които водят децата във всеки етап от Сугестопедичните занимания задължително се появяват за да мотивират децата за предстоящите проблеми, казуси за решаване, неочаквани приключения и др.

Разработка започва фронтално с въпроси, които припомнят на децата съдържанието на приказката, която са слушали в Концертен сеанс. С тях ние стимулираме говорната активност на децата. Илюстрациите на приказката подкрепят нагледно-образното мислене на децата и така се стимулира диалогичната свързана реч.

Учителят като медиатор познавамого добре възрастовите особености на децата, затова трябва много често да сменя дейностите. Проф. Д-р Г Лозанов подчертвя, че методите за деца се различават от методите за възрастни. „Децата нямат стабилни и ефективна концентрация върху даден обект, музикаи мисловно състояние. Те непрекъснато имат нужда от нови дейности. Умората не се причинява от обема на материала, а от начина на преподаване.” (Лозанов Г. „Сугестопедично обучение по всички предмети и Предучилищна възраст” стр. 159)

Именно това се доказва, като виждаме как в традиционната педагогика за 15 минути децата вече са преуморени. Това е така, защото децата са в повечето случаи статични.

Тук трябва да отбележа, че в Държавните Образователни Стандарти, при 3-4 годишните деца, се запознават само с товарни пътнически превозни средства. Запознаването на децата с видовете превозни средства е предвидено едва

при 5-6 год. Деца. Но начинът по който организираме учебната среда , подбрахме дидактическите средства, децата възприеха с лекота учебния материал. Превозните средства ги обследват и възприемат в триизмерното пространство. След това те самите създават едно от превозните средства което виждат на картинно изображение. (въздушен балон) По този начин се развива и обогатяват детските представи и въображение. Всяка разработка завършва със Звездичка (един от съпътстващите ни герои), която обикновено им казва какво предстои на следващия ден , за да подготви и мотивира за утрешния ден.

2 разработка

Може да започне по различен начин , но може и отново със Звездичка, или Облачето, Капчица. Във втората разработка децата отново разказват момент от приказката, но този път докато разказват те извършват предметно манипулативни действия свързани с пространственото ориентиране.(те строят макет като следват словесни указания)

Децата разказват моменти от приказката като построяват сами макет на приказната среда. Тук вече има известно усложнение, защото разказването на приказката се осъществява с провокативни въпроси към децата, за да се стимулират паметовите процеси и да си припомнят точно съдържанието на приказката. Отново се правят лодки (задачите по Физическа култура- упражнения за развиване на раменния пояс) Но този път лодките са друг вид.

В Образователно Направление Конструиране и Технологии имаме сглобяване на пъзел до получаване на цялостен образ.Децата работят индивидуално, като за тези които се затрудняват им се предоставя картинка(модел), която да ги подпомогне. В следващия момент децата отново се връщат към сюжета. Те трябва да сглобят на

корабче, но както е в приказката. Теотново се провокирани като на дъската има и други материали , различни от тези в приказката.

Създаването на превозни средства е с предмети от околната среда чрез собственото си тяло като подражават на определено превозно средство. Тук те асоциират всяко превозно средство с определено музикално произведение.

При структурирането на сугестопедично занимание при 6 годишните деца

се спазват същите изисквания, които посочва проф. Д-р Лозановза смяна на дейностите, избор на дидактическите, психологически и артистични средства, които са съобразени с възрастовите особености на децата.

Нека да разгледаме структурата на Сугестопедичното занимание на тема „Дядовата ръкавичка”

БЕЛ	
Речник	1. Стимулиране на асоциативното мислене чрез вербални игри."Аз казвам , ти се сещаш"
Свързана реч, Пресъздаване на литературно произведение	2. Да се разказват отделни моменти от приказката от позицията на герой 3. Определя първи и последен звук в дума
Звукова култура	
Математика	1. Групира в чифт определени предмети (ръкавици, обувки, чорапи)
Количествени отношения	2. Брои количествено и по чифтове 3. Определя първи и последен предмет в редица. Подреджа картини в хронологичен ред.
	4. Сравнява групи предмети като използва цифрово изображение на количество, знаците >, <, =
	1. Въвеждане на знак за отрицание.
Пространствени отношения	2. Да се формират умения за установяване на пространствени отношения между обекти (вътре, вън, до, между)
	3. Да се формира умение за определяне на пространственото направление (навътре, навън)
	4. Развиване на абстрактно-логическото мислене, чрез използване на предметно-схематичен модел
	• въвеждане поетапно на цветни и черно- бели символи и графични знаци (разказване на приказка по предварително зададена схема)
	• Разпознаване, назоваване на познати приказки чрез графични изображения (схеми) на познати приказки.
	1.Активно възприемане на инструментално музикално произведение „Магаренцето с двуколката” Парашкев Хаджиев
Музика	2. Развиване на метроритмичния усет на децата, чрез използване на различни ритмични инструменти (дървени лъжички, палки, тялото като музикален инструмент)

1 разработка

Мотивирането на децата за припомняне и разказване на отделни моменти от приказката, може и трябва да започва по различни начини, за да може да се поддържа интересът на децата. От друга страна, с различните игри решаваме различни образователни задачи. Може да започне с игри с думи, игри с асоциации или с разглеждане на рисунки от концертния сеанс.

В началото на разработката предпочетохме математически задачи с ръкавички. Тук се дават знания за чифт, броене по чифт, броене през едно.. След това насочваме вниманието към текста на приказката. Децата разказват, чрез използване на различни материали за визуализиране на моменти от приказката.

След това преминаваме към подреждане на серия картини в хронологичен ред. Тогава децата лесно могат да съотнесат отделната илюстрация към герой от макета.

Тук излизаме от сюжета на приказката и решаваме граматически задачи (първи и последен звук на дума)

Музикална ритмика по произведението на Парашкев Хаджиев „Магаренцето с двуколката” е дейност за развиване на метро-ритмичния усет, както и за слушане на Инструментално произведение. За разлика от предходния ден, тук музикалните инструменти за метричен съпровод са различни. Ритмика с подръчни материали като атрибути се изпълнява, когато разказваме с какво се занимават героите докато живеят съвместно.

2 разработка

Тази разработка започва със задачи по Околен свят, които са извън сюжета. (облекло, времето) С поредица въпроси, на които децата отговарят

Учителят насочва вниманието отново към приказката ” Дядовата ръкавичка”. Чрез наблюдаване на зимен пейзаж те свързват картината със сезона в който Дядото си изгубва ръкавичката. Предлагат се логически игри, игри за наблюдателност (за откриване на стъпки в снега- чии стъпки са тези, които виждат). Включваме математически задачи за отброяване, сравняване на количество и съотнасяне с цифрово изображение.

При по-големите деца включването на децата в екипна дейност е задължително. Чувството за принадлежност към група, желание да помогнеш, толерантност, търпимост се възпитават именно в груповата дейност. В тази разработка груповата работа е събяване на пъзел и разпознаване на кой момент от приказката са сглобили.

Следва Разказване на приказката по роли, в която всяко дете само трябва да определи и постави правилната цифра (кой подред е неговия герой) Отново имаме ритмика на същото произведение от български композитор, но с други музикални инструменти (палки)

Заклучение

Всяко Сугестопедично занимание се структурира съобразно възможностите на децата. НАЙ-важното е, че Сугестопедичното обучение доказва по безспорен начин, че това е начинът за разгръщане на творческия и интелектуален потенциал на всяко едно от децата.

- Съществува начин, чрез който да стимулираме детската активност, инициативност, а с това и да се разгърне потенциала на всяко едно дете.
- Има начин, който може не само да улесни работата на педагога, но да му предложи възможност да обогати своите собствени

средства, чрез , които обучава.

- Има начин, чрез който детската личност да се развива в нейната цялост, защото детската личност не съществува изолирано.

Има начин, чрез който Всеки учител може да работи свободно, без натоварване на психиката си и тази на децата.Има начин, чрез който Учителят структурираобразователността съдържание, така четемите преливат плавно една в друга. Целият процес е едно приятно преживяване.

Доказателство затова е балансът , който съществува между ритъм , говор, движение. За това магично преживяване, усещането за свобода дължим на въздействието на класическото изкуство във всичките му форми и естетика, които помагат за вдъховяването и отклоняват вниманието от „страха”-Учене.

ИМА НАЧИН ИМА МЕТОД И ТОЙ СЕ НАРИЧА СУГЕСТОПЕДИЯ.